

NAFKAM

Nasjonalt forskningscenter innen
komplementær og alternativ medisin

Årsrapport 2020

UiT Norges arktiske universitet

Helsedirektoratet

1	REFLEKSJONER RUNDT FJORÅRET 2020	2
2	SENTERETS MÅLOPPNÅELSE	3
	2.1 SENTERETS MÅLGRUPPE.....	3
	2.2 SENTERETS HOVEDOPPGAVER	3
3	HVORDAN OG I HVILKEN GRAD ER MÅLENE FOR TILSKUDET OPPNÅDD?	4
	3.1 OPPNÅDDE MÅL I 2020.....	4
	3.2 MÅL SOM IKKE BLE OPPNÅDD I 2020.....	5
	3.3 MÅL SOM IKKE VAR PLANLAGT, MEN SOM BLE PRIORITERT OG OPPNÅDD I 2020.....	5
4	MÅLOPPNÅELSE PÅ SENTERETS HOVEDOPPGAVER	6
	4.1 MÅLOPPNÅELSE PÅ FORSKNING	6
	4.1.1 Søknader om forskningsmidler.....	6
	4.1.2 Tidsskrifts publikasjoner	6
	4.1.3 Annen vitenskapelig produksjon.....	8
	4.1.4 Studenter ved NAFKAM	8
	4.2 MÅLOPPNÅELSE PÅ INFORMASJON	9
	4.2.1 Bruken av nettstedene.....	9
	4.2.2 Presse og media	11
	4.2.3 Kontakt med publikum og deltakelse i samfunnsdebatten	12
	4.2.4 Formidling til/ kontakt med andre grupper.....	12
	4.3 MÅLOPPNÅELSE PÅ PASIENTSIKKERHET.....	12
	4.3.1 Pasientsikkerhet gjennom informasjonskvalitet	13
	4.3.2 Pasientsikkerhet for svake/ sårbare grupper.....	13
	4.3.3 Pasientsikkerhet gjennom Verdens helseorganisasjon (WHO)	13
	4.4 MÅLOPPNÅELSE PÅ RÅDGIVING OM ALTERNATIV BEHANDLING	13
	4.4.1 Bortfall av MVA-fritaket for registrerte utøvere av alternativ behandling	14
	4.4.2 Endringer i Fagskoleloven	14
	4.4.3 Hørings svar til Helse- og omsorgskomiteen om Dokument 8:153 S (2019-2020).....	14
5	REGNSKAP	15

1 Refleksjoner rundt fjoråret 2020

Når man ser tilbake på 2020, var det et utfordrende år for NAFKAM. COVID-19-pandemien påvirket senterets aktiviteter sterkt. Etter at pandemien var et faktum tidlig på nyåret, merket man raskt en økning i markedet av tilbud og forslag om alternative tilnæringer for å forebygge og avhjelpe mot COVID-19. De fleste av disse var produkter ment som egenbehandling med urter / tilskudd, men også i form av apparater for desinfeksjon, og til dels risikofylte former for egenbehandling som for eksempel megadoser eller inntak av farlige stoffer, som klorin. Mengden informasjon og nyheter som henviste til forskningsresultater ble stor, og det var vanskelig for publikum å skille fakta og gode råd fra falske nyheter. NAFKAM opprettet derfor tidlig en egen side på nettstedet om alternative behandlingsformer markedsført mot COVID-19, som ble oppdatert etter hvert. For å bidra til dialog og kunnskapsbaserte valg under pandemien, var det også av stor betydning å hurtig undersøke hvilke behandlingsprodukter og strategier for egenomsorg som ble tatt i bruk, og hvilke informasjonskilder befolkningen henvendte seg til for dette. Også en studie for å undersøke hvordan COVID-19-pandemien påvirket praksisen hos utøverne av alternativ behandling og deres konsultasjoner med pasienter ble iverksatt. Videre måtte NAFKAM utsette to planlagte randomiserte kontrollerte mulighetsstudier til 2021 eller senere, på grunn av reisebegrensningene relatert til pandemien.

Alternativ behandling var i fjor fremdeles mye til stede i samfunnsdebatten og norske medier. For 2020 var det minst 151 henvisninger til NAFKAM og deres data i media, artikler, blogginnlegg, magasiner med mere. Blant presseoppslagene og debatten om feltet, var det særlig tre temaer som fikk mye oppmerksomhet: Kreftsyke som velger bort medisinsk behandling, til fordel for egenbehandling basert på råd i lukkede pasientfora. Her benyttet pressen seg av NAFKAMs forskerkompetanse og -produksjon, noe som ga anledning til å peke på risikoen ved svekket dialog mellom pasient og helsepersonell. Videre fortsatte den sterke debatten om mulig effekt og risiko ved kognitive tilnæringer til CFS/ ME, så som selvhjelpsteknikken Lightning Process. Pasientrapportene om dette til NAFKAMs Register for eksepsjonelle sykdomsforløp samt vårt varsel om mulig risiko ved metoden fra 2011 ble fremholdt av ulike parter i debatten. Det tredje temaet som ble mye omtalt, var et forslag om å innføre en nedre aldersgrense for alternativ behandling av barn. Temaet var mye diskutert både i opinionen og blant våre folkevalgte. NAFKAMs tall fra undersøkelser i befolkningen om forekomster og holdninger til temaet ble sitert hyppig i diskusjonen, og alternativ behandling av barn var også temaet for en pilotepisode av et mulig nytt debattprogram på riksdekkende TV. NAFKAM var representert som ekspert i dette. Gjennom hele året ble også forslaget om å fjerne MVA-fritaket for registrerte behandlere i Utøverregisteret mye debattert.

Med ny leder på plass fra april, startet NAFKAM en systematisk trinnvis prosess for å utvikle ny strategiske plan for de kommende fem årene (2021-2025). Som en del av denne prosessen utførte NAFKAM en nettbasert undersøkelse blant sine interessenter. Målet med denne undersøkelsen var å få tilbakemelding på nåværende aktiviteter og satsingsområder, og å samle innspill til ny strategisk plan. Totalt 166 personer ga tilbakemelding ved å svare på undersøkelsen. De representerte et bredt spekter av våre interessenter i det norske samfunnet: brukere av alternativ behandling, utøvere, pasientorganisasjoner, helsepersonell og statlige organer. Budskapet deres var hovedsakelig at NAFKAM stort sett gjør det de skal gjøre, men det kom flere gode innspill til nye prioriterte pasientgrupper samt til utvikling av informasjonsvirksomheten. Tilbakemeldingene fra denne undersøkelsen ble inkorporert i skissen for ny strategisk plan, som så ble presentert og diskutert med NAFKAMs fagråd høsten 2020. I arbeidet med planen ble det avgjort å utvikle nettstedet CAM Regulation, samt å utvikle datainnsamlingen til Register for eksepsjonelle sykdomsforløp. Hovedårsakene var i begge tilfeller for lav respons og bruk av tjenestene til at fortsatt drift var forsvarlig. Brukermedvirkning er blitt en integrert del i vår forskningshverdag, og dokumentasjon på dette er et krav i all forskningsfinansiering. Den nye strategiske planen vil bli publisert i første kvartal 2021.

2 Senterets måloppnåelse

Jamfør kontrakt av 31.juli 2007 mellom HOD og NAFKAM, er NAFKAMs overordnede mål å utvikle og formidle kunnskap om hva alternativ behandling kan bidra med for å lindre eller forkorte sykdommer, bedre livskvalitet, øke evne til mestring av sykdomssituasjoner og bedre uønskede sider ved sykdomsopplevelser. I tildelingsbrevet fra Helsedirektoratet for 2020 (ref. 10/3397-82) bekreftes dette overordnede målet.

2.1 Senterets målgruppe

Målgruppen er befolkningen som bruker alternativ behandling, helsepersonell, alternative behandlere, forskere, samt presse og media.

2.2 Senterets hovedoppgaver

Forskning

NAFKAM skal gjennom egen forskning, bidrag til og koordinering av annen forskningsaktivitet på feltet sørge for utvikling av kunnskap om - og eventuelt hvordan - alternativ behandling kan være til hjelp ved sykdom og helseplager.

Informasjon

NAFKAM skal tilby forskningsbasert og kvalitetssikret faktainformasjon om eventuell effekt og risiko ved utbredte alternative behandlingstilbud, for å bidra til informerte og kunnskapsbaserte helsevalg. Informasjonsoppdraget utføres hovedsakelig ved å drifte nettstedet nafkam.no (tidligere nifab.no) samt spesialbiblioteket cam-cancer.org.

Pasientsikkerhet

NAFKAM skal overvåke markedet for nye alternative behandlingstrender som kan true pasientsikkerheten, og å varsle helsemyndighetene om slike tilfeller.

Rådgivning

NAFKAM skal gi råd til sentrale myndigheter, organisasjoner, og utdanningsinstitusjoner i inn- og utland om alternativ behandling knyttet til pasientsikkerhet, lov om alternativ behandling, utøverregisteret, og andre relaterte forhold.

Undervisning

Ansatte ved NAFKAM har ikke undervisningsplikt på universitetet. Veiledning av doktorgradsstudenter og masterstudenter er derfor en integrert del av NAFKAMs forskningsoppdrag, mens foredrag og presentasjoner om feltet alternativ behandling for studenter, helsepersonell og andre parter er en integrert del av informasjonsoppdraget. Mål og prestasjoner knyttet til undervisning vil derfor bli rapportert i kapitlene om NAFKAMs forsknings- og informasjonsmål.

3 Hvordan og i hvilken grad er målene for tilskuddet oppnådd?

Til tross for begrensningene som fulgte med COVID-19-pandemien, har NAFKAM evnet å utføre sitt oppdrag og dets medfølgende hovedoppgaver og -aktiviteter på en god måte. I henhold til årsplanen for 2020 nådde NAFKAM de fleste og vesentligste av sine definerte mål. I tillegg var NAFKAM i stand til å realisere nye prioriterte mål med høy relevans for publikum og brukere av alternativ behandling i Norge.

3.1 Oppnådde mål i 2020

NAFKAM utførte de fleste av de forskningsaktivitetene som var planlagte for fjoråret:

- Planlagte vitenskapelige publikasjoner ble realisert, og det ble skrevet og sendt inn søknader om finansiering av nye forskningsprosjekter.

- NAFKAMs nettleksikon ble utvidet og oppdatert.
- NAFKAM oppnådde også å øke kommunikasjonen med sine målgrupper via sosiale medier.
- NAFKAM og Verdens helseorganisasjon (WHO) kom til enighet om å fortsette sine samarbeidsaktiviteter i ytterligere fire år.
- NAFKAM ga råd til flere forskjellige instanser angående feltet, og bidro jevnlig i mediedekningen av det, gjennom både intervjuer og med tall og fakta fra egen forskning.

3.2 Mål som ikke ble oppnådd i 2020

Mål som ikke ble oppnådd i 2020:

- På grunn av reisebegrensningene knyttet til COVID 19-pandemien, var ansatte ved NAFKAM ikke i stand til å delta og presentere sitt arbeid på internasjonale og nasjonale vitenskapelige konferanser, symposier og andre fora slik de normalt gjør.
- På samme måte var det ikke mulig for NAFKAMs ansatte å dra ut for å møte ansatte og tillitsvalgte i pasient- og profesjonsforbund, slik det var planlagt for å øke kjennskapen hos disse om NAFKAMs oppgaver og tjenester.
- Videre måtte rekrutteringen av deltakere til to intervensjonsstudier utsettes til 2021, av samme årsaker.

3.3 Mål som ikke var planlagt, men som ble prioritert og oppnådd i 2020

Nye mål som ble prioritert og oppnådd:

- For å bidra til dialog mellom pasient og helsepersonell samt å bidra til kunnskapsbaserte helsevalg under COVID-19-pandemien, prioriterte og initierte NAFKAM studier av alternativ behandling mot og ved COVID-19 blant den norske befolkningen, samt hvordan pandemien og tiltakene rundt den påvirket utøvelsen i Norge.
- Mot slutten av 2020 besluttet den norske regjeringen å fjerne fritaket for merverdiavgift på alternativ behandling fra utøvere registrert i Utøverregisteret. For å undersøke om denne endringen vil påvirke befolkningens fremtidige bruk, prioriterte NAFKAM å utføre en nasjonal befolkningsundersøkelse i desember 2020. Denne undersøkelsen gir godt grunnlag for å kunne måle mulige endringer i årene som kommer.
- Ny leder for NAFKAM startet en systematisk, trinnvis prosess for utarbeidelsen av ny strategisk plan for perioden 2021-2025. I 2020 inkluderte denne prosessen en grundig analyse av en nasjonal undersøkelse blant NAFKAMs interessenter, en skanning av det operative feltet, samt bearbeidelse og diskusjon blant NAFKAMs ansatte og dets fagråd.
- På grunn av den tilsynelatende polariseringen i debatten om bruk av kognitive tilnæringer – særlig Lightning Process (LP) - for pasienter med kronisk utmattelsessyndrom/ ME, tok

NAFKAM i fjor initiativ til å organisere et ekspertdialogmøte om LP for CFS / ME i 2021. Formålet med dette møtet vil være å samle pasientorganisasjoner, kliniske eksperter, forskere, LP-instruktører, helsepersonell og andre interessenter for å oppmuntre til bedre forståelse av de forskjellige perspektivene og meningene, diskutere forskningsstatus for effektivitet og sikkerhet, for å identifisere og diskutere viktige hull i evidensbasen og å komme med anbefalinger for fremtidig forskning.

- Internasjonalt ser man at bruken av alternativ behandling blant kreftpasienter og -overlevende øker. Man har relativt liten kunnskap om dette i Norge. Derfor prioriterte NAFKAM et nytt PhD-program for å undersøke bruken av alternativ behandling blant studiedeltakere med nåværende og tidligere kreft i den syvende utgaven av Tromsøundersøkelsen.

4 Måloppnåelse på senterets hovedoppgaver

4.1 Måloppnåelse på forskning

NAFKAM hadde i 2020 totalt 27 pågående forskningsprosjekter. En liste over [pågående forskningsprosjekter fins her](#). I alt [fem nye forskningsprosjekter](#) relatert til COVID-19 pandemien er igangsatt.

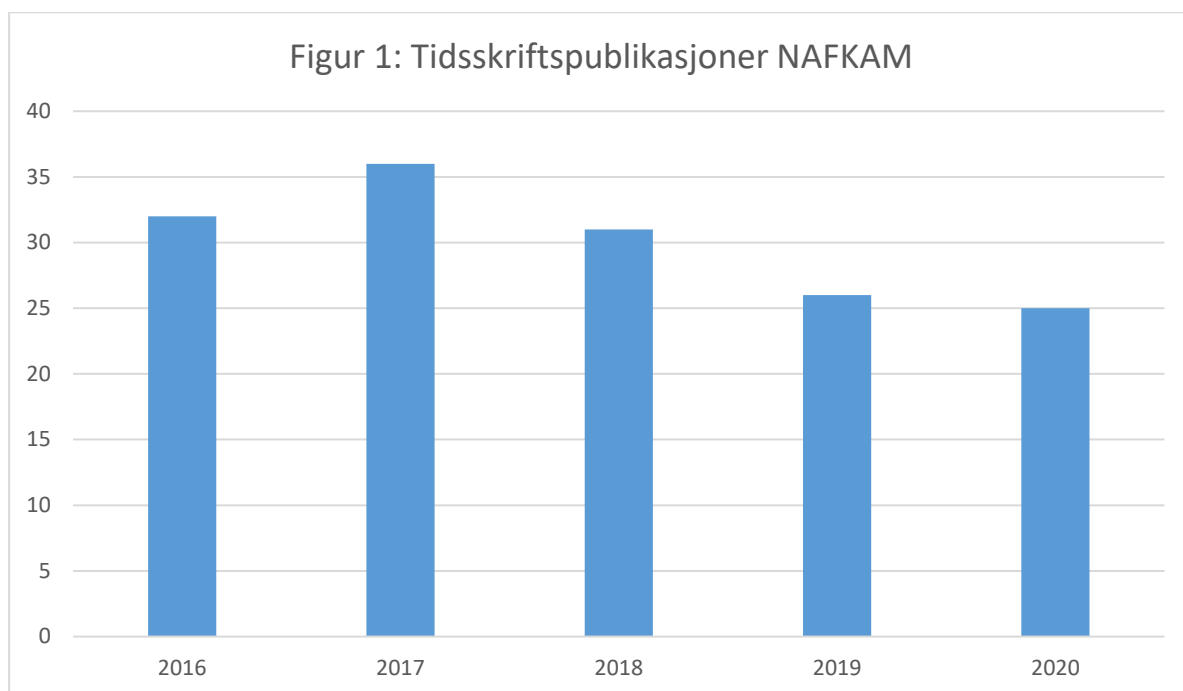
4.1.1 Søknader om forskningsmidler

I 2020 sendte NAFKAM ut seks søknader, hvorav to (33%) ble innvilget. NAFKAM sendte én til Ekhagastiftelsen, én til Kreftforeningen, én til Forsvarets sanitet, én til NFR, én til Helse-Vest, og én til John Templeton Foundation. Søknaden til Ekhagastiftelsen med prosjektet «Development of an evidence-based decision aid on complementary and alternative medicine for parents of children with cancer in Norway» ble innvilget. Det ble også søknaden til NFR med prosjektet “Vacuum massage (cupping massage) for chronic neck pain: Investigate the physiological mechanisms of action by approaching biomarker: Quantitative Sensory Testing (QST). Søknaden til Forsvarets sanitet avventer fortsatt svar.

4.1.2 Tidsskrifts publikasjoner

Senterets vitenskapelige produksjon var relativt høy i 2020, sammenlignet med andre sentra og forskningsgrupper ved Institutt for samfunnsmedisin (ISM). Instituttet får årlig en resultatbasert tildeling på grunnlag av publikasjoner. For 2020 utgjorde NAFKAMs andel av disse vel 5 %, og ga en

tildeling av til sammen 10.800 kroner. Som vist i figur 1, sto NAFKAMs forskere for 25 tidsskriftpublikasjoner. Dette tilsvarer nesten 4 publikasjoner per vitenskapelig ansatte.

Som vist i Tabell 1, var det meste av NAFKAM-forskernes vitenskapelige publisering knyttet til publisering av artikler i vitenskapelige tidsskrifter. I 2020, var NAFKAM-ansatte engasjert i totalt 11 systematiske kunnskapsoppsummeringer, hvorav fire ble publisert i fjor. Målet har vært å publisere en til to slike oversiktsarbeider hvert år.

Tabell 1. Differensiering av tidsskriftpublikasjoner for NAFKAM

Kategori	2020
Tidsskriftpublikasjon	25
Vitenskapelig artikkel	10
Vitenskapelig oversiktsartikkel/review	4
Leserinlegg	3
Fagartikkel	3
Kronikk	1
Leder	1
Short communication	1
Brev til redaktøren	1
Intervju tidsskrift	1

4.1.3 Annen vitenskapelig produksjon

Tabell 2 viser at NAFKAM-forskerne også i 2020 bidro aktivt til tall og fakta om feltet til samfunnsdebatten og medieoppslag utenfor vitenskapelige tidsskrifter. Antallet bidrag til konferanser og seminarer var lavere enn normalt, på grunn av restriksjonene for arrangementer og reiser under pandemien

Tabell 2. Kategorifordeling for NAFKAM's vitenskapelige produksjon

Kategori	2020
Tidsskriftspublikasjon	25
Mediebidrag	22
Konferansebidrag og faglig presentasjon	2
Del av bok/rapport	1
Informasjonsmateriale	1
Bok	0
Rapport/avhandling	0
Oversettelsesarbeid	0

4.1.4 Studenter ved NAFKAM

Tabell 3 viser at NAFKAMs forskere veiledet til sammen 7 stipendiater/ dr. philos-kandidater i 2020. To kandidater er direkte ansatt ved NAFKAM og utfører sine forskningsaktiviteter på bruk av alternativ behandling ved kreft:

- PhD stipendiat: Use of self-management strategies among participants with present and previous cancer in the seventh survey of the Tromsø study; a longitudinal cross-sectional study.
- Dr. Philos. kandidat: Development of an Evidence-Based Decision Aid on Complementary and Alternative Medicine (CAM) for Parents of Children with Cancer in Norway.

To kandidater er ansatt utenfor NAFKAM, men har som mål å oppnå sin grad som del av NAFKAM:

- PhD stipendiat: Ulike helseaktørers rolle i forhold til demente personers bruk av naturmidler og urtemedisin.
- Dr. Philos. kandidat: Yoik in Sami elderly and dementia care.

Tre kandidater gjør sine doktorgradsstudier utenfor Norge (Tyskland, Nederland og Sverige).

Tabell 3. Antall studenter ved NAFKAM

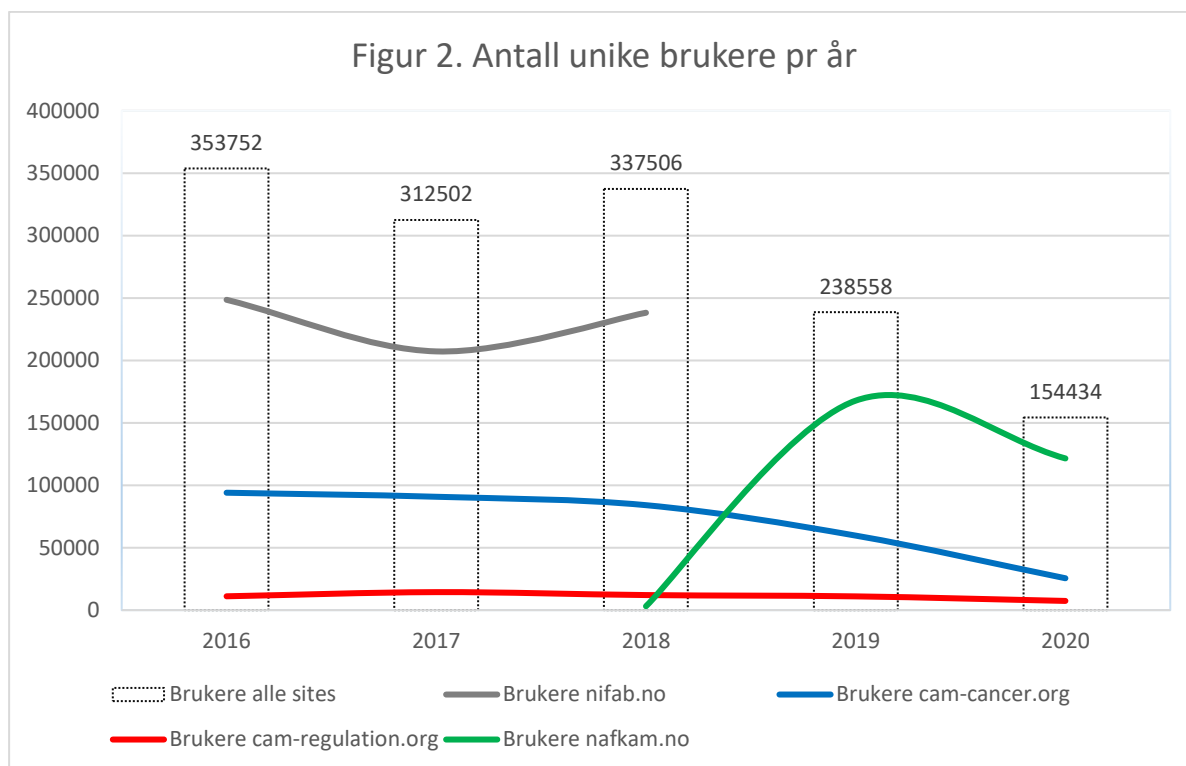
Kategori	2020
Pågående PhD-stipendiater	5
Pågående Dr. philos	2
Pågående masterstudenter	1
Fullført doktorgrad	0
Fullført mastergrad	1

4.2 Måloppnåelse på informasjon

Andelen av den voksne befolkning som oppgir å bruke alternativ behandling var ifølge siste brukerundersøkelse (2018) 37%, som tilsvarer ca 1,5 millioner personer i Norge. Bruken av vår nettbaserte informasjon og spørsmål/ svartjeneste følger og påvirkes til en viss grad av befolkningens bruk av alternativ behandling, men påvirkes også av medias dekning og feltets aktualitet i samfunnsdebatten. Oppslag i pressen er en viktig del av arbeidet med synlighet i seg selv, idet vi der når publikum som ikke kjenner til eller har brukt oss tidligere.

4.2.1 Bruken av nettstedene

I 2020 hadde NAFKAMs egne nettsteder til sammen mer enn 180.000 besøk foretatt av over 154.000 enkeltpersoner (Figur 2). Disse leste i alt nesten 305.000 sider. Dette var en nedgang fra 2019. Det er foreløpig uklart hva dette skyldes. En mulig grunn kan være økt konkurranse om synlighet på internett, blant annet som følge av COVID-19-pandemien. Lavere bruk kan også skyldes økt aktivitet fra NAFKAM i sosiale medier, som gjør at flere blant publikum får dekket sitt informasjonsbehov der og dermed ikke trenger å besøke selve nettstedet. I tillegg tar det tid for nafkam.no å oppnå like høy organisk rangering i søkemotorer som det nifab.no hadde etter ti års drift. Vi noterer oss likevel at andelen nye besøkende fremdeles var høy, noe som tyder på at vi stadig blir kjent for nye personer. Legger man til bruken av de tyske oversettelsene på Onkopedia.de av innholdet på CAM-Cancer, endte antallet leste sider på over 457.000; noe vi er godt fornøyd med.

Det norske nettleksikonet om alternativ behandling på NAFKAM.no ble oppdatert og utvidet med flere nye artikler om alternative behandlingsformer, selvhjelpsprogrammer og behandlingsprodukter. Leksikonet (tidligere NIFAB) teller nå i alt rundt 200 artikler. I fjor ble nettstedet besøkt fra mer enn 130 land, hovedsakelig fra Norden. Antall besøk var 142.000, foretatt av 115.000 unike brukere, som leste i alt 228.000 sider.

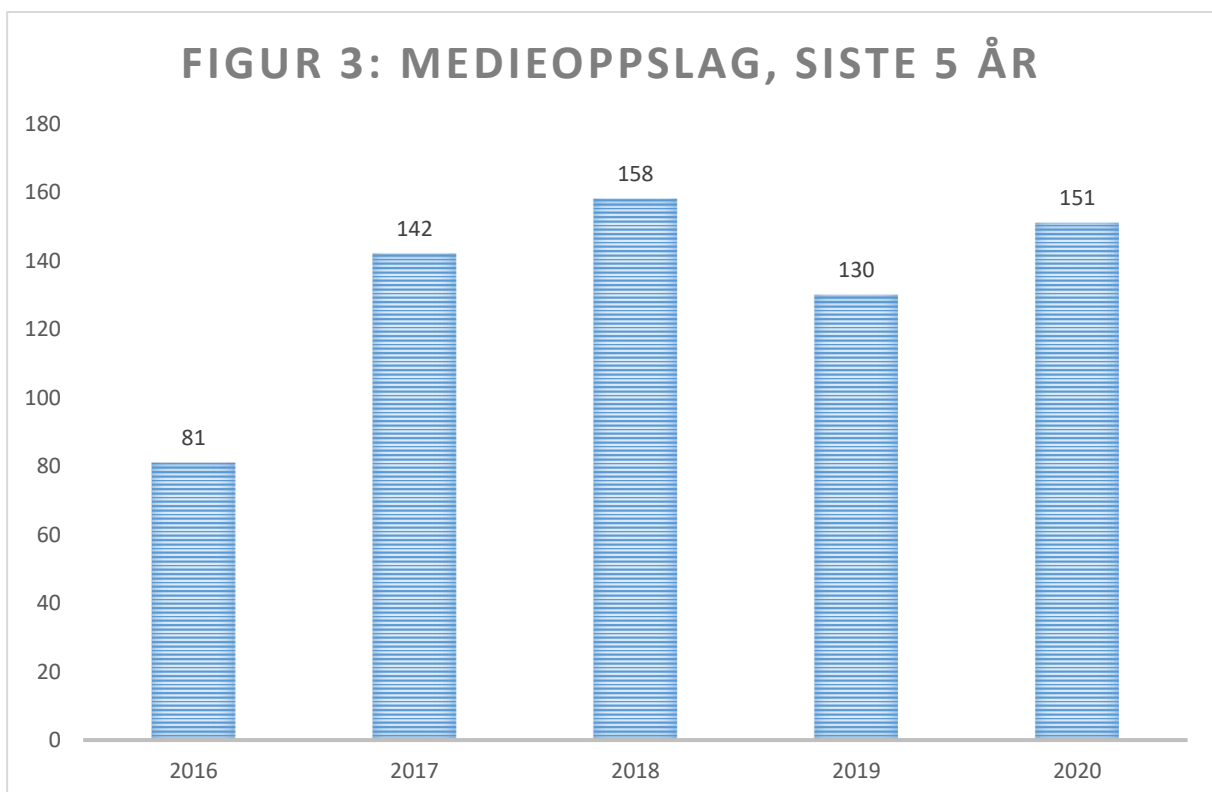
Spesialbiblioteket CAM Cancer inneholder oppsummeringsartikler utarbeidet av NAFKAMs internasjonale ekspertgruppe på temaet alternativ behandling og kreft, for å støtte dialogen mellom helsepersonell og kreftpasienter. Biblioteket registrerte i 2020 besøk fra nesten 200 land, særlig fra engelsk- og tyskspråklige områder. Gjennom en intensjonsavtale med DGHO (Deutsche Gesellschaft für Hämatologie und Medizinische Onkologie) er oppsummeringsartiklene i biblioteket også tilgjengelige på tysk på www.onkopedia.com. CAM Cancers innhold ble i fjor oppdatert og utviklet, og nettstedet hadde 29.000 besøk foretatt av i alt 25.000 brukere, som leste i alt 57.000 sider.

Med spesialbiblioteket CAM Regulation presenterte NAFKAM fra 2015 lovverket for tilbud og bruk av alternativ behandling i 39 europeiske land. Målgruppen var pasienter som søker behandling utenfor sitt eget hjemland; behandlere som vurderer å etablere seg i et annet land; samt myndigheter som vurderer endringer i reguleringen av alternativ behandling. Nettstedet ble vedtatt nedlagt fra 01.01.2021, fordi bruken av det ble funnet å være for lav til å rettferdiggjøre de ressursene som kreves for å drive et informasjonsnettsted av høy kvalitet. I sitt siste driftsår hadde CAM Regulation nesten

9.000 besøk, foretatt av 7.000 brukere som til sammen leste 20.000 sider. Den som søker informasjon om regelverket rundt alternativ behandling i Norge, vil imidlertid som før finne dette på NAFKAM.no.

4.2.2 Presse og media

I 2020, observerte NAFKAM at bruken av våre tjenester forhøyes når feltet er framme i samfunnsdebatten. I 2020 handlet samfunnsdebatten og medieoppslagene om feltet i stor grad om vilkårene for utøvelse generelt, og spesielt for behandling av sårbare grupper (barn, alvorlig syke); om pasientsikkerheten ved bruk av kognitive strategier for helseproblemer (eksempelvis LP ved CFS/ME), samt om aktører som influerer og promoterer alternativ behandling uten å selge konkrete tjenester/ produkter. Som vist i Figur 3, ble det i fjor registrert i alt 151 medieoppslag der ansatte ble intervjuet, eller NAFKAM henvist til som kilde. Det var en økning fra 2019. Det observeres at samme journalister benytter NAFKAM flere ganger; samt at det registreres færre oppslag om feltet enn tidligere der NAFKAM ikke er nevnt. I 2020 ble NAFKAMs forskere i økende grad intervjuet på bakgrunn av sin kompetanse og ekspertstatus. I fjor ble NAFKAM også forespurt og omtalt ved flere anledninger av utenlandsk presse, i forbindelse med samfunnsdebatten i flere av de nordiske landene om feltet. NAFKAMs ansatte deltok også selv direkte i samfunnsdebatten, med flere egne innlegg og kronikker i ulike tidsskrifter.

4.2.3 Kontakt med publikum og deltakelse i samfunnsdebatten

Ved årsskiftet hadde NAFKAM over 3500 følgere i sosiale medier, noe som var en viss økning fra 2019 på rundt 10%. Interaksjonen og dialog med dette publikummet økte. Antallet henvendelser til informasjonsavdelingen var omtrent som før, med rundt 100. Antallet foredrag og presentasjoner i pasient- og personellfora var noe lavere enn før, men egeninitierte bidrag til samfunnsdebatten var omtrent som tidligere.

Informasjonsavdelingen sto for planlegging og gjennomføring av den nasjonale Befolkningsundersøkelsen 2020, samt for planleggingen av NAFKAMs deltakelse i Helsepolitisk Barometer for 2021. Disse undersøkelsene genererer fakta som er relevante for samfunnsdebatten og refereres mye til i media.

4.2.4 Formidling til/ kontakt med andre grupper

COVID-19-situasjonen antas å ha bidratt sterkt til lavere aktivitet og etterspørsel innen foredrag/forelesninger i pasient- og profesjonsmiljøer fra NAFKAM i fjor. Det ble likevel gjennomført to forelesningsdager for studenter, innen kreftsykepleie (VID vitenskapelige høyskole) og ernæringsfysiologi (UiT). I tillegg bidro NAFKAMs leder i SMB Norges høstseminar, og ansatte deltok også i en pilotepisode for et mulig nytt debattprogram på nasjonalt TV.

NAFKAM initierte i 2020 et arbeid for å føre debatten om Lightning Process for CFS/ ME på vitenskapelige premisser. Dette inkluderer utøvermiljøet, spesialkompetansen i helsetjenesten og ulike pasientgrupperinger. Fremdriften ble preget av COVID-19 situasjonen.

NAFKAM initierte også et nytt og utvidet samarbeid rundt ICCR (The International Collaboration on Complementary Therapy Resources) for nasjonale og statlig finansierte kilder til informasjon om alternativ behandling. Dette samarbeidet har til hensikt å dele beste praksis og optimalisere ressurser for å forbedre den nettbaserte informasjon om feltet overfor både pasienter og helsepersonell.

4.3 Måloppnåelse på pasientsikkerhet

NAFKAM var også i 2020 til stede på offentlige arenaer hvor pasientsikkerhet blir debattert. I tillegg bidrar vi med vår kompetanse overfor forvaltningen for å sikre at lover og forskrifter gjenspeiler de utfordringer som finnes på pasientsikkerhetsområdet innen alternativ behandling. Også internasjonalt

arbeider NAFKAM aktivt med å fremme pasientsikkerhet på feltet, ved å være en sentral støttespiller for WHO.

4.3.1 Pasientsikkerhet gjennom informasjonskvalitet

Både NAFKAM.no og CAM-Cancer.org ble eksternt gjennomgått av den internasjonale Health on Net-stiftelsen, og besto deres krav til kvalitetsstandard for helseinformasjon på nett (HoN-code).

4.3.2 Pasientsikkerhet for svake/ sårbare grupper

Nettstedets temaseksjoner om alternativ behandling av barn og kreftpasienter ble utvidet og oppdatert. I 2020 ble det også igangsatt et arbeid om å øke innholdet av sikkerhetsinformasjon spesifikt for gravide og ammende.

4.3.3 Pasientsikkerhet gjennom Verdens helseorganisasjon (WHO)

WHO fornyet i fjor NAFKAMs status som samarbeidssenter innen tradisjonell medisin (folkemedisin) frem til februar 2024. Et av de strategiske målene for WHO i perioden 2014-2023 er å styrke kvaliteten, sikkerheten og effektiviteten ved bruk av slik og annen alternativ behandling, ved å oppfordre til adekvat regulering av helseprodukter, behandlingsformer og utøvere. På oppdrag fra WHO bisto NAFKAM i utviklingen av skisser til to tekniske dokumenter:

- WHO referansepunkter for utdanning i antroposofisk medisin
- WHO referansepunkter for utdanning i Yoga

4.4 Måloppnåelse på rådgiving om alternativ behandling

NAFKAMs rådgivning til myndigheter og profesjonelle miljøer er basert på respons ved behov utenfra. For 2020 noterte vi oss å ha respondert på alle slike henvendelser vi fikk, hvorav en gjaldt en analyse og vurdering til Statsforvalteren (Fylkesmannen) i Troms og Finnmark om dokumentasjonsstatus for en spesifikk terapiform utøvet av et autorisert helsepersonell. Den øvrige rådgivning i 2020 var høringssvar angjeldende offentlige høringssaker.

4.4.1 Bortfall av MVA-fritaket for registrerte utøvere av alternativ behandling

I juni inviterte Finansdepartementet til høring av et forslag om bortfall av det MVA-fritaket som vel halvparten av dagens i alt 8.000 organiserte alternative behandlere oppnår gjennom å stå i Utøverregisteret. Vårt syn var at MVA-lovgivningens prinsipp om like vilkår for like tjenester ikke burde gjelde i dette tilfelle: Fritaket har vært ment som et incitament til å registrere seg og styrke bransjens profesjonalitet ved oppfylle de minstekravene til forretningsmessige forhold som ordningen innebærer, samt å styrke pasientsikkerheten. Vi mente at forslaget kunne medføre negative konsekvenser for sikkerheten til norske pasienter som bruker slik behandling, og foreslo i stedet at det burde avventes og vurderes i en helhetlig gjennomgang av Registerordningen, sammen med et minstekrav til registrerte om dokumentert medisinsk kunnskap. Politikerne valgte imidlertid å fjerne MVA-fritaket med virkning fra 1.1.2021, med unntak for de pr da registrerte akupunktører, naprapater og osteopater i påvente av behandlingen av disse gruppens søknader om autorisasjon.

4.4.2 Endringer i Fagskoleloven

Høsten 2020 inviterte Kunnskapsdepartementet til høring av et forslag om endringer i fagskoleloven. Hensikten med dette var å styrke forsvarligheten i utdanningen ved slike skoler, blant annet ved at slik virksomhet skal bygge på anerkjente vitenskapelige og etiske prinsipper. Selv om antallet fagskoler som tilbyr utdanning innen alternativ behandling er lavt; slike utdanningsløp ikke gir noen form for offentlig autorisasjon eller lisens, samt at norsk lov ikke stiller krav til utdanning for å utøve alternativ behandling, støttet vi forslaget: Et solid kunnskapsgrunnlag i alle helserelaterte utdanninger på fagskolenivå vil komme pasienter til gode i form av økt sikkerhet. Konkret foreslo vi derfor å sette krav til en generell, dokumenterbar kunnskapsbasis i medisinske fag så som fysiologi, anatomi og sykdomslære. Med dette vil man sikre studenter nødvendige medisinske basiskunnskaper, samt kunnskap om forholdsregler, interaksjoner, kontraindikasjoner, bivirkninger, uønskede hendelser og indirekte risiko. Saken er i skrivende stund enda under behandling i departementet.

4.4.3 Høringssvar til Helse- og omsorgskomiteen om Dokument 8:153 S (2019-2020)

I fjor utarbeidet vi også et høringssvar til Helse- og omsorgskomiteens behandling av Stortingsforslaget dokument 8:153 S (2019-2020) om tiltak mot kvakksalveri og bedre prioritering av helseressurser, som blant annet initierte Finansdepartementets forslag om fjerning av MVA-fritaket for registrerte utøvere. I tillegg til å påpeke svekkelsen av pasientsikkerheten som dette vedtaket kan medføre, uttrykte vi behovet for å revidere hele Registerforskriften, og foreslo flere nye kriterier for

oppføring: dokumenterte medisinske kunnskaper (eksempelvis innen fysiologi, anatomi og sykdomslære) og kunnskaper om reguleringen av feltet; skjerping av forskriftens krav til forbundene, (så som til minste antall medlemmer, etiske regler, klageadgang, regler for utelukkelse, krav om journalføring mv), samt at myndighetene for å ytterligere bidra til saklig og nøktern markedsføring av alternative behandlingstjenester, kan vurdere om skjerping av straffnivået for overtredelser av lovverket kan ha en ønsket og preventiv effekt. Vi mente også at man ikke bør knytte fordeler for registrerte utøvere til en vurdering av terapiene de utøver, ettersom Utøverregisteret ikke er et verktøy for å gi informasjon om kvalitetssikrede terapier. Imidlertid foreslo vi at utøvere i registeret i fremtiden må forholde seg aktivt til pasientsikkerhet og uønskede effekter knyttet til alternativ behandling, eksempelvis gjennom et meldesystem for skade/ avvik. Saken er så vidt vi kjenner til fremdeles til behandling i Helse- og omsorgskomiteen.

5 Regnskap

	Inngående balanse 01.01.20	Inntekter 2020	Utgifter 2020	Utgående balanse 31.12.20
NAFKAM	-688 071,-	-13 800 000,-	14 261 497,-	-226 574,-

NAFKAM fikk i 2020 utbetalt 13 800 000,- fra Helsedirektoratet. I tillegg fikk man disponere inngående balanse på kr 688 071,-.

I 2020 fikk NAFKAM i tillegg en ekstern finansiering fra Ekhagastiftelsen til prosjektet «Development of evidence-based aid om CAM for parents of children with cancer in Norway» på SEK 1 200 000.

Tromsø, 15 mars 2021

Professor Miek Jong,
Leder NAFKAM